

Wstęp

Pierwotny zamysł czasopisma „Acta Medicorum Polonorum” wynikał z aktualnej wciąż potrzeby stałego opracowywania i publikowania biografii lekarzy polskich. Biografistyka stanowi jednak bardzo szerokie pole literatury naukowej i literatury pięknej. Życie i działalność lekarzy można utrwalać w obszernych studiach analitycznych, wpisujących ich postaci w rozległy kontekst historyczny, a także w zwizjętych biogramach, które mimo niewielkiej objętości, mogą okazać się cenną pomocą w pisaniu prac syntetycznych z zakresu historii medycyny polskiej. Warto podkreślić wartość poznawczą i atrakcyjność czytelnictw dzienników, listów, autobiografii i wspomnień lekarzy, przechowywanych w archiwach państwowych, zbiorach specjalnych bibliotek oraz prywatnych kolekcjach. Jednostkowe biografie rzucają bowiem ciekawe światło na wielką historię. To, co subiektywne i niepowtarzalne, pozostaje zawsze elementem większej całości nie tylko w tym sensie, iż jest od niej zależne, ale także z tego względu, iż samo na nią wpływa. Skupienie się na życiu pojedynczych lekarzy może zatem przyczynić się do lepszego zrozumienia medycyny jako świadomości zbiorowej, jako historycznie wykształconego systemu wiedzy i praktyk konstruowanych społecznie. Jednostka jest w takim ujęciu nie tylko nieświadomym nośnikiem społecznych znaczeń i wartości, lecz także ich świadomym twórcą.

Tytułowe „acta” można przetłumaczyć jako zapiski, kroniki czy rekordy, a więc po prostu „akta” lekarzy polskich. Można także, odwołując się do pojęcia działania, przełożyć tytuł czasopisma jako „czyny” lekarzy polskich, czy szerzej i nieco bardziej tradycyjnie, jako ich „żwyoty”. Tak nakreślona problematyka może być uważana za wąską, a także za nieprzystającą do współczesnych paradygmatów historiografii

naukowej. Będąc świadomymi wynikających stąd ograniczeń rozmyślnie przyjmujemy perspektywę antropocentryczną, stawiającą w centrum zainteresowań działającą jednostkę. Starożytni Grecy rozumieli historię jako opowieść o ludzkich słowach i czynach, a w szczególności o czynach wyjątkowych, których autorzy mogli dzięki nim zyskać swoją indywidualną tożsamość oraz sławę i uznanie innych. Choć wiele się od tamtego czasu zmieniło, to owa tradycyjna wizja Greków pozostaje wciąż najbliższa perspektywie życia codziennego. Nie negując roli zmian makrospołecznych, można przecież postrzegać pojedynczego człowieka jako ich inicjatora, co szczególnie sprawdza się w przypadku historii nauki, gdzie często o doniosłości odkrycia decydował przypadek bądź indywidualny przebłysk geniuszu. Postulowany antropocentryzm jest także bliski tym nurtom historiografii postmodernistycznej, które w drugiej połowie XX wieku, w reakcji na scjentystyczne pozbycie się człowieka z historii, zmierzały do rehabilitacji życia codziennego oraz niepowtarzalności doświadczenia historycznego, jak również szeroko stosowanej we współczesnych naukach społecznych metodologii case studies.

Chcemy, by czasopismo wzbogaciło biografistykę historyczno-medyczną i ożywiło zarówno badania z zakresu historii medycyny, jak i zainteresowanie nią samą. By nobilitowało biografię jako wartościową i cenną poznawczo formę pracy naukowej, bez której ani syntezy historyczne, ani reinterpretacje przeszłości nie są możliwe. Mamy także nadzieję, że dzięki utrwalaniu życia i działalności lekarzy polskich, uda się nie tylko przedstawić znaczące wydarzenia polityczne i zjawiska społeczne z ich perspektywy, lecz także ukazać w jaki sposób istotne procesy historyczne wpływały na szeroko pojętą organizację opieki zdrowotnej i rozwój medycyny akademickiej w Polsce.

Czasopismo będzie ukazywać się jako rocznik. Będą w nim publikowane także źródła archiwalne i recenzje wydawnictw zwartych poświęconych lekarzom polskim. „Acta Medicorum Polonorum” jest otwarte na poświęcone lekarzom artykuły i wspomnienia, a także ich dzienniki i pamiętniki oraz recenzje książek autobiograficznych i biograficznych o lekarzach. Serdecznie zapraszamy do ich nadsyłania.

Tematem dominującym w pierwszym numerze „Acta Medicorum Polonorum” są wojny widziane z perspektywy lekarzy i wywierające, zwykle nieodwracalnie tragiczny, wpływ na ich życie. Każda z opisywanych w niniejszym numerze wojen była inna. I wojna światowa miała charakter pozycyjny, stąd zapiski lekarza polowego armii niemieckiej, Władysława Magowskiego, są wyciszone, niekiedy sprawiają wrażenie relacji z podróży. Podczas wojny bolszewickiej prowadził on równie powściągliwy dziennik, dostarczający cennej wiedzy o ciągu sanitarnym Uniwersytetu Poznańskiego, jaki w lipcu i sierpniu 1920 r. kursował w okolicach walk toczonych z rosyjskim najeźdźcą, w ramach przyjętej przez Józefa Piłsudskiego śmiałej koncepcji wojny zaczepno-obronnej. Zupełnie inny

charakter mają wojenne wspomnienia Stanisława Waliszewskiego, ale też i najazd hitlerowski na Polskę we wrześniu 1939 r., oparty na doktrynie wojny błyskawicznej (*Blitzkrieg*), miał wyjątkowo dramatyczny przebieg. Uczestnikami wojen byli też prawie wszyscy lekarze opisani w niniejszym numerze. Aleksander Dubiski, Roman Konkiewicz, Edward Lubicz-Niezabitowski, Stanisław Maeusel i Tadeusz Żuralski zostali przymusowo wcieleni do armii pruskiej i służyli jako lekarze polowi w I wojnie światowej. Po jej zakończeniu dwaj pierwsi dołączyli do oddziałów powstańców wielkopolskich, za co po wybuchu II wojny światowej zostali rozstrzelani przez Niemców. W kwietniu 1940 r. Żuralski został zamordowany przez Rosjan w Katyniu. Lubicz-Niezabitowski poważnie schorowany zmarł w 1946 r. Dąbrowski w 1945 r. podjął obowiązki rektora Uniwersytetu Poznańskiego, ale prześladowania komunistycznej policji politycznej skłoniły go do dymisji. Dramatyczne losy jednostek sumują się w obraz trudnych doświadczeń pokoleniowych lekarzy urodzonych w końcu XIX i na początku XX w.

Zamieszczone w czasopiśmie fotografie, autorstwa prof. Wiktora Degi, pochodzą z jego spuścizny naukowej, która dzięki prof. Romanowi K. Meissnerowi znalazła się w zbiorach Katedry i Zakładu Historii Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu.

Anita Magowska
Marcin Moskalewicz